

ВИХОВАНЦІ ІСТФАКУ УЖНУ – ВІДОМІ ОСВІТЯНИ

УДК 373 (09) (477.87) + 37.091.64

ФЕДІР БРЕЦКО – АВТОР ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ З ІСТОРІЇ ТА ПРАВОЗНАВСТВА, ПЕДАГОГ-НОВАТОР

Олашин М. В., Дрік А. Л., Ісак Ю. І. (Ужгород)

У статті розкриваються особливості багаторічної педагогічної та науково-дослідницької діяльності знаного закарпатського вчителя історії Федора Брецька, його досвіду підготовки майбутніх учителів історії, наголос в якій ставиться на засвоєнні ними діяльнісного підходу й усвідомленні гуманітарної спрямованості навчально-виховного процесу в контексті потреби розвитку в учнів умінь і навичок сформованої особистості, насамперед здатності застосування на практиці здобутих знань з різних навчальних предметів.

Ключові слова: педагогічний досвід, творча майстерня вчителя історії, підготовка майбутніх учителів історії.

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство потребує переосмислення мети і завдань вітчизняної системи освіти, її модернізації та якісних змін загалом. Значна увага в цьому контексті прикута до постаті вчителя як центральної фігури шкільного педагогічного процесу, до проблеми оновлення й удосконалення відповідних методів і методик.

З огляду на сказане вище актуалізуються дослідження здобутків знаних українських педагогів, досвід роботи яких є цікавим і повчальним не лише в розрізі навчально-виховного процесу в українській школі, але й з огляду на посилення суспільної ролі вчителя у складні для нашої країни часи. Тим важливішим є вивчення досвіду викладання історії в школі, адже шкільний учитель історії нового типу повинен не стільки виступати інформатором про історичні події, процеси та явища, скільки на основі нових професійних компетенцій спонукати учнів до обговорення подій, висловлення думок, формування власних поглядів, що є однією з передумов становлення особистості.

Метою дослідження є висвітлення особливостей педагогічного досвіду закарпатського вчителя історії Федора Брецька, аналіз його доробку як автора шкільних підручників з історії та правознавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Станом на сьогодні окреслена проблема практично не була предметом уваги дослідників історії педагогічного процесу на теренах Закарпаття (за винятком Т. Філіппової [31]). Дана стаття є спробою заповнити цю прогалину.

Виклад основного матеріалу. Спочатку подаємо стислий біографічний екскурс. Федір Федорович Брецько народився 15 жовтня 1962 р. в с. Латірка Воловецького району Закарпатської області. В дитинстві полюбляв читати історичні романи й повісті вітчизняних і зарубіжних письменників. У старших

класах почав збирати власну бібліотеку, яка нині нараховує понад п'ять тисяч примірників. Вже тоді виявляв особливий інтерес до історії рідного краю. Після армії вступив на історичний факультет Ужгородського державного університету, який закінчив з відзнакою. Далі була аспірантура на кафедрі політології цього ж університету. Із серпня 1990 р. викладає історію та правознавство в Ужгородській ЗОШ № 15, а з квітня 1994 р. – у Класичній гімназії Ужгородської міської ради Закарпатської області [див. детальніше: 19; 31].

Ф. Брецько є завідувачем кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін згаданої вище гімназії (з 1996 р.), головою Ради гімназії (з 2001 р.), головою виборного органу первинної профспілкової організації працівників гімназії (з 2005 р.). Був депутатом Ужгородської міської ради V скликання (2006–2010).

Вчитель Ф. Брецько репрезентує гімназію на освітніх теренах України як член експертних груп, журі різних рівнів, є автором навчальних програм: Програми навчальної дисципліни (курсу) «Основи держави і права України (Основи правознавства)» [6, с. 18-24] та Програми шкільного курсу «Мій Ужгород» для учнів 5-х класів загальноосвітніх середніх шкіл, затвердженої науково-методичною радою управління освіти Ужгородської міської ради (протокол № 1 від 30 вересня 2004 р.) [2, с. 127-136].

Педагог є автором 17 навчально-методичних, навчально-дидактичних та навчально-пізнавальних посібників з історії України та основ правознавства (див.: Додаток 1), понад 60 публікацій на історичну, правову та суспільствознавчу тематику, а також з актуальних питань розвитку освіти України в умовах її реформування (див.: Додаток 2). Підготовлені та видані ним навчальні видання є спробою створення систематизованого підбору схем і таблиць до багатьох навчальних курсів, зокрема: «Правознавство. Практичний курс», «Правознавство», «Історія

держави і права України», «Основи держави і права України», «Права і свободи людини і громадянина», «Українське державотворення». Головною їх метою є допомогти вчителю та учням систематизувати і краще засвоїти навчальний матеріал, поглибити знання з найбільш актуальних питань українського державотворення та правотворення.

Вчитель Ф. Брецько розробив і розробляє різномірні тестові завдання з історії України для 5-11 класів відповідно до шкільної навчальної програми. Він бере активну участь у проведенні заходів на історичну, краєзнавчу, правову та суспільствознавчу тематику на рівні гімназії, міста Ужгорода і Закарпаття.

Ф. Брецько був учасником конкурсу «Успішний проект з використанням інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі» в рамках Програми Intel «Навчання для майбутнього» (сертифікат від 31 грудня 2010 р.) та Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників для учнів 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчального предмету «Історія України» (рівень стандарту, академічний рівень), який проходив у грудні 2010 - січні 2011 рр. (Київ, Інститут інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки України) [14].

Нині вчитель Ф. Брецько розробив матрицю для підготовки на кафедрі суспільно-гуманітарних дисциплін Ужгородської класичної гімназії колективного авторського навчального підручника «Наше Закарпаття. Географія. Історія. Культура. Видатні постаті». Підручник для загальноосвітніх навчальних закладів» та продовжує роботу з підготовки рукопису фундаментального навчально-пізнавального видання «ЦІКАВА ІСТОРІЯ. Історичні і термінологічні диктанти, дидактичні та інтелектуальні ігри, проблемні задачі з історії, тестові завдання і рівняння, конкурсні завдання, головоломки, кросворди, чайнворди та інші цікавинки. Книга для учня та вчителя».

За період з 1997 р. вчитель Ф. Брецько підготував понад 70 гімназистів, які стали переможцями, призерами та учасниками Всеукраїнських учнівських олімпіад з історії та правознавства різних рівнів. Як науковий керівник він підготував понад 60 гімназистів, які стали переможцями, призерами та учасниками різних етапів конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів Ужгородської філії Закарпатського територіального відділення Малої академії наук України (секції «Історія», «Історичне краєзнавство» та «Правознавство»).

Життєвим і педагогічним кредо вчителя є таке: «розвивати в гімназистів стійкий пізнавальний інтерес до історії та права як навчальних предметів і як науки» [31, с. 44]. Часто історикам ставлять традиційне питання: «Що таке історія?». Ф. Брецько відповідає на це так: «Історія – колективна жива пам'ять, найцікавіша книга про життя народів

нашої планети. Це наука про минуле людського суспільства і його сьогодення, про закономірності розвитку людського життя в конкретних формах та просторово-часових вимірах» [31, с. 44].

Втілюючи в життя Концепцію громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності [16] та Національну доктрину розвитку освіти України у XXI столітті [23], педагог виховує в гімназистів повагу до народних і культурно-історичних традицій та звичаїв, віросповідання, почуття гордості за рідний край та своє місто, запроваджує інноваційні педагогічні технології, зокрема модульне [22] та особистісно зорієнтоване навчання [25], реалізує прийоми диференційованого та індивідуального підходів до навчання [9], розробляє і застосовує опорні схеми й таблиці, які укладено в навчальні підручники та посібники. Уроки його динамічні, насичені інформацією, мають високий науковий рівень. В основі навчання – педагогічна співпраця учасників навчально-виховного процесу. Урок та навчальна діяльність гімназистів для Ф. Брецька не є чимось зовнішнім, штучним, тому його уроки живі, насичені цікавою та конкретною роботою. Співавтори цієї статті неодноразово мали змогу особисто пересвідчитись у цьому, відвідавши багато уроків Ф. Брецька, обговорюючи з ним важливі питання оновлення й удосконалення педагогічних підходів, насамперед у галузі викладання історії.

У своїй навчально-виховній діяльності педагог багато років працює над дослідженням методичної проблеми під назвою: «Застосування інноваційних засобів і методів навчання предметів суспільно-гуманітарного циклу з метою ефективного впливу на розвиток та саморозвиток гімназиста». Ця тема включає в себе багато складових, серед яких варто визначити такі: евристичні методи навчання, їхній зміст та призначення; словникова робота на уроках з історії (науково-практичний аспект); розробка сучасних засад методики викладання історії; традиційні та інноваційні (нестандартні) методи і форми роботи на уроках історії; методичні прийоми та практичне використання художньої літератури на уроках історії України; застосування тренувальних вправ і контрольних письмових диктантів з історії України; рольова гра на уроках історії (вітчизняної, всесвітньої); використання словесно-діалогічних методів у навчальному процесі; формування наукових понять в учнів на уроках історії.

Значну увагу у своїй роботі вчитель Ф. Брецько приділяє методиці викладання історії в школі. Актуальність розробки сучасних засад методики викладання історії в школі пов'язана з тенденцією до переходу розвинених країн до інформаційного суспільства, із прискоренням інтеграції України у світове співтовариство, пошуком нею власного місця у складному й багатовимірному сучасному світі, а також підвищенням уваги до проблем грома-

дянської освіти [17] та виховання особистості в умовах розвитку української державності як пріоритетного напрямку національної освіти. Нові підходи до методики навчання історії пов'язані також із процесами модернізації освітньої галузі, що закладені в Концепції розвитку шкільної історичної освіти [15; 18]. Отже, Ф. Брецько переконаний у тому, що шкільний курс історії являє собою специфічний виклад основ історичної науки з навчально-виховною метою, виходячи з нових цілей і завдань навчання історії, що відображені в Концепції розвитку шкільної історичної освіти в Україні. Він сповна використовує усталені методики викладання історії [20-21] та розробляє власні (авторські), покладаючи в їх основу нові нестандартні методи й форми навчання історії в Ужгородській класичній гімназії: урок-семінар, урок-вікторину, урок-диспут, урок KBK, урок-екскурсію, урок-вітальню, урок розумників, урок-гру, урок творчості тощо.

Успішне засвоєння історичних знань учнями залежить від методик, якими Ф. Брецько послуговується на уроках. Під час їх проведення він використовує різні методи й форми роботи, гармонійно поєднуючи традиційні (лекція, бесіда) з так званими активними (урок-дискусія, урок-гра, урок-практикум, уроки самостійної роботи, метод проекту, метод аналізу проблемних ситуацій тощо) [24]. Проблемні завдання (ситуації) вчитель пропонує, спираючись на матеріали засобів масової інформації, реальні життєві факти, історію рідного краю, міста, інформацію про видатних історичних постатей вітчизняної та всесвітньої історії. До підготовки таких завдань він залучає учнів, які не тільки допомагають збирати матеріал, а й інколи самі його моделюють. Розв'язання проблемних завдань на уроках стає предметом дискусії, під час якої учні висловлюють свої думки, вчать з повагою ставитися до позиції опонентів, критично мислити [11]. Вчителю це дає можливість не тільки спостерігати, як учні засвоїли навчальний матеріал, а й визначити їх морально-етичне ставлення до проблеми й за необхідності корегувати його. Учні обговорюють такі проблеми як, наприклад, втрату української державності в минулому, роль гетьманів в історії українського державотворення, внесок українського народу в розвиток світової культури та мистецтва, специфіку української ментальності. Розвитку вміння брати участь у дебатах значною мірою сприяє застосування інтерактивних (активних) методик, як от «Мікрофон», «Твій зоряний час», «Мозковий штурм», «Сніговий ком», «Акваріум» та інших. Розвитку пізнавальної активності, формуванню громадянської позиції, розвитку гіпотетичного і критичного мислення сприяє складання соціальних проектів, історично-політичних прогнозів, творів-роздумів, творів-есе тощо. Використання вчителем інтерактивних методів [10] підвищує ефективність навчання, оптимізує його, робить учнів активними

учасниками навчального процесу, сприяє самопізнанню, самореалізації особистості в різних видах творчої діяльності, що вкрай необхідно для правильного життєвого вибору. Результатом плідної праці Ф. Брецька, зокрема організації пізнавальної діяльності учнів під час вивчення історії є: участь учнів основної школи та старшокласників у предметних олімпіадах на рівні школи, міста, області, республіки, написання окремими старшокласниками науково-дослідницьких робіт з проблемних питань історії України, історії рідного краю чи міста по лінії Малої академії наук України, підготовка учнями наукових рефератів, інформаційних повідомлень чи міні-досліджень для проведення шкільних навчально-практичних конференцій на історичну тематику, присвячених видатним історичним подіям, українським політичним, державним, культурним діячам. Те, що учні не залишаються осторонь цього, свідчить про їхню активну громадянську позицію.

Для вчителя Ф. Брецька важливе місце серед наочних засобів навчання історії і правознавства посідає умовно-графічна наочність – схеми, графіки, таблиці, діаграми, схематичні рисунки [30] тощо. Вони використовуються для формування в учнів локальних уявлень, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та розуміння сутності історичних подій, явищ, процесів державотворення та правотворення, їхньої динаміки. Умовно-графічна наочність у сучасних умовах знаходить (інколи вимушено) найширше застосування у викладі навчального матеріалу. Зокрема, перевага надається різним видам схем і таблиць. При викладанні історії найчастіше використовують структурні та логічні схеми. Структурні схеми відтворюють зв'язки між складовими того чи іншого історичного явища (між подіями певного періоду тощо). Їх використання допомагає учням набагато краще зрозуміти відповідний інформаційний ряд та сутність явищ (подій, періоду тощо). Логічна схема – це графічне зображення, що передає історичний (зокрема державотворчий) процес та його складові, які впливають одна з одної [12; 29]. Такі схеми вчитель використовує, зазвичай, під час вивчення причин і наслідків історичних подій та явищ, адже вони допомагають з'ясувати причинно-наслідкові зв'язки. Перевагою логічних схем є їхня простота у виконанні. Як відомо, таблиця – це перелік текстової або цифрової інформації, розташованої за певним порядком у графах (колонках) та рядках. Таблиця, по суті, є синтетичним образом теми, яка вивчається. Таблиці поділяються на тематичні, порівняльні, хронологічні та синхроністичні. На відміну від схем, у таблицях відсутні умовні позначення історичних подій чи явищ. На думку Ф. Брецька, схеми і таблиці як засоби наочності, мають такі спільні змістові риси: 1) у навчальному процесі вони використовуються як дієві засоби виокремлення головного в матеріалі, своєрідного розташування необхідної навчальної інформації

у замкненому просторі; 2) складання схем і таблиць сприяє формуванню в учнів навичок здійснення логічних операцій – аналізу, синтезу, порівняння, а також уміння перетворювати та узагальнювати історичний чи правознавчий матеріал, систематизувати його та відтворювати графічно.

На сучасному етапі викладання історії та правознавства схеми і таблиці використовуються набагато рідше, ніж раніше. Об'єктивною причиною цього став процес переосмислення змісту і форм шкільної історичної та правознавчої освіти в Україні. Проте сьогодні можна й необхідно активізувати практику використання схем і таблиць у процесі викладання історії, правознавства, інших гуманітарних дисциплін.

У центр навчально-виховного процесу вчитель Ф. Брецько ставить учня, який відчуває себе співавтором уроку (заняття), має всі можливості розвивати свої здібності, нахили, може контактувати з учителем як особистість із особистістю. На уроках історії вчитель прагне створити умови, які би спонукали учнів творчо мислити й діяти на власний розсуд, а також дбає про розвиток у них у майбутньому таких якостей як компетентність [13; 28], підприємливість, уміння приймати ефективні, зокрема й нестандартні рішення [1]. З метою організації творчої діяльності учнів, розвитку вмінь та навичок застосовувати набуті знання в нестандартних ситуаціях, навчання учнів самостійного пошуку істини на уроках історії вчитель Ф. Брецько завжди створює доброзичливу психологічну атмосферу, коли визнається право учня на помилку, поважається його власна гідність, що не в останню чергу досягається завдяки реалізації принципу індивідуалізації навчання. Дбаючи про формування творчої особистості, Ф. Брецько намагається озброїти учнів найглибшими та найповнішими знаннями, сприяти виробленню в них уміння як аналізувати, так і синтезувати знання, порівнювати різноманітні життєві ситуації, давати їм оцінку відповідно до норм життя, мати щодо них власну думку [25].

Зміст педагогічного досвіду вчителя Ф. Брецька полягає насамперед у послідовній діяльності щодо розвитку в учнів стійкого інтересу до історичних знань, що допомагатиме формуванню їх як особистостей.

Про трудові звитяги Ф. Брецька свідчить низка вагомих нагород: Лауреат Всеукраїнського конкурсу «Учитель року» (1996) в номінації «Історія» [26, с. 10–11]; Відмінник освіти України (Наказ МОН України 524-к від 19 липня 2001 р.); Диплом Спільки юристів України 1999 р. (за краще юридичне видання 1998–1999 рр. у номінації «Навчальні посібники» – за видання «Основи держави і права: Навчальний посібник для загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв: У 2-х кн. – Ужгород, 1998. – 1000 с.; за оригінальний виклад програмового навчального матеріалу на загальноосвітньому рівні) та інші.

Федір Брецько як дослідник та автор навчальних видань з історії та правознавства. Вище вже було згадано, що за період 1994–2017 рр. учитель Ф. Брецько підготував та опублікував 17 навчальних видань. Їх можна поділити на три групи: з основ правознавства, з історії України та з краєзнавства. До навчальних видань з основ правознавства слід віднести: «Основи держави і права: Посібник-довідник для вчителів та учнів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, а також абітурієнтів до вищих навчальних закладів» (1994), «Основи держави і права» (1995), «Основи держави і права: Навчальний посібник у 2-х книгах» (1998), «Основи держави і права у схемах і таблицях: Навчальний посібник» (2005), «Правознавство. 9 клас. Дидактичні матеріали до курсу» (2006), «Основи держави і права України: Модульний курс у таблицях і схемах» (2009), а також «Правознавство. Практичний курс. 9 клас: Конспект-довідник» у 2-х частинах (2012). Другу групу навчальних видань автора становлять: «Історія України 1914–1939 років: Конспект-довідник» (2009), «Державотворення незалежної України (1991–2009)» (2009), «Історія України 1939–2009 років: Конспект-довідник» (2010), «Історія України: візуальні тестові завдання. 7 клас» (2017), «Визначні постаті в історії України XV–XVIII ст. у запитаннях і відповідях» (2017), а також навчальні видання, підготовлені у співавторстві: «Українська національно-демократична революція 1917–1920 рр.: Навчально-методичний посібник» (2003) та «Незалежна Україна: хроніка державотворчого процесу (1991–2009): Навчально-пізнавальний посібник для вчителів та учнів 7–12 класів загальноосвітніх шкіл, гімназій та ліцеїв» (2009). Третю групу становить відомий у краї підручник у співавторстві «Мій Ужгород. Історія. Географія. Культура: Підручник для 5 класу» (2004).

Варто звернути увагу на окремі з цих навчальних видань. Так, поштовхом до написання навчального посібника «**Історія України 1914–1939 років: Конспект-довідник**» послугували як багаторічна практика викладання автором історії України в Ужгородській класичній гімназії, так і недостатність такої навчально-методичної та дидактично-пізнавальної правознавчої літератури, яка була б доступна будь-якому учневі чи школяреві. Навчальне видання призначене для учнів (школярів) і покликане закласти основи історичних поглядів і переконань, навчити учнів володіти набутими знаннями та використовувати їх для розв'язання нових навчальних проблем, виявляти розуміння історичних процесів; робити аргументовані висновки; характеризувати історичні явища і процеси, використовуючи різні джерела інформації; встановлювати синхронність подій вітчизняної та всесвітньої історії; вільно словеслювати власні судження і переконливо їх аргументувати [4, с. 6]. Посібник також покликаний ознайомити учнів з основами державно-конститу-

ційного ладу Української держави першої половини ХХ ст., поглибити їхні знання про походження, теорії, типи державного ладу і форми правління; виробляти вміння аналізувати суспільно-політичні події в Україні та світі, спираючись на історичні знання і користуючись вітчизняними історичними джерелами та літературою. Головною особливістю пропонованого навчального посібника є те, що весь історичний матеріал навчальної дисципліни (курсу) подано у вигляді опорних конспектів. Кожна тема складається з двох частин: у першій частині під назвою «Слід зазначити найголовніше» представлено обов'язковий відповідно до державної навчальної програми історичний матеріал, а у другій частині під назвою «Цікаво знати додатково» подано також навчальний історичний матеріал, який органічно на довідниково-інформаційному рівні доповнює першу частину. Лише до першої частини кожної теми подані завдання для самоконтролю. Всі теми історії України 1914-1939 рр. побудовані за логічно-структурним принципом, носять фактологічний зміст, містять оцінки, аналіз та характеристики історичних подій, процесів, постатей, а також включають у себе чимало зібраної автором і професійно опрацьованої політологічної та суспільствознавчої інформації. У навчальному посібнику вперше подано такий необхідний історичний матеріал, який повинен бути в усіх сучасних шкільних навчальних підручниках, проте, на жаль, він відсутній. Мовиться про політичну історію Української революції 1917-1920 рр., про утворення СРСР і роль у ньому України, про Колосомор 1932-1933 рр. у контексті формування колдосного ладу на селі в період 1933-1939 рр., про партійно-державне керівництво радянської України, про важливі історичні події на західноукраїнських землях у 1920-1930-х рр. [4, с. 7-9]. Отже, у цій книзі автором запропоновано новий підхід до вивчення історії України на загальноосвітньому рівні, який сприятиме цілісному, глибокому та ґрунтовному опануванню учнівською аудиторією історичними знаннями. Цим навчальний посібник суттєво відрізняється від інших навчальних видань з історії України ХХ століття.

Логічним продовженням згаданого видання став навчальний посібник **«Історія України 1939-2009 років: Конспект-довідник»**. Навчальне видання заслуговує на увагу своєю оригінальністю. По-перше, програмовий навчальний матеріал викладено у формі опорних конспектів. По-друге, автор уперше весь зміст навчального історичного матеріалу подав за дуалістичним принципом. Кожна тема поділена на дві частини. Перша частина теми містить обов'язковий конспект, в якому реалізується навчальна програма з історії України. Друга частина теми містить довідковий навчальний матеріал з історії, який органічно доповнює першу частину теми. Наприклад, тема «Початок Другої світової війни. Вхідження західноукраїнських земель до складу

Союзу РСР та Української РСР. Радянська західно-українських областей УРСР у 1939-1941 роках» містить короткий конспект із дев'яти пунктів, а в другій частині теми подано довідкову інформацію про адміністративно-територіальний устрій УРСР у 1939-1941 рр., про Закарпаття напередодні Другої світової війни, про В'ячеслава Молотова, Йоахіма фон Ріббентропа, Семена Тимошенка [5, с. 11-16]. По-третє, поданий у книзі навчальний матеріал містить цілісну систему історичних знань, оскільки головною метою навчального посібника є сформувати в учнів системне уявлення про історичні явища і на цій основі сприяти формуванню в них системних уявлень про особливості історичних реалій України. По-четверте, обсяг навчального матеріалу шкільного історичного курсу відповідає завданням, змісту та вимогам державної навчальної програми з історії України для гімназій, ліцеїв, колегіумів, а також для класів загальноосвітніх шкіл із поглибленим вивченням історії. У книзі навчальний матеріал спирається на ґрунтовну джерельну основу. Автор також зібрав та опрацював чимало історико-політичної, культурологічної та суспільствознавчої інформації. Всі теми з історії України 1939-2009 рр. (їх 40) [5, с. 7-10] побудовані за логічно-структурним принципом, носять тематико-фактологічний зміст, містять оцінки, аналіз і характеристики історичних подій, процесів, постатей, а також включають у себе політологічну та суспільствознавчу інформацію. У користуванні даним посібником допоможе використання картографічних посібників-атласів чи настінних карт, що дозволить продемонструвати динаміку історичних подій, встановити зв'язок між географічним середовищем та місцем тієї чи іншої історичної події. Особливу увагу в навчальному посібнику приділено темам, в яких розкривається історія незалежної України періоду 1991-2009 рр. Це не випадково. Адже цей період найскладніший і водночас найважливіший в історії України та її державотворенні ХХ-ХХІ століть. Не менш цікавими та оригінально поданими є інші теми книги. Подібно до інших видань Ф. Брецька, тут уперше вміщено історичний матеріал, який повинен був би бути в усіх сучасних підручниках, але який, на жаль, у більшості з них відсутній [5, с. 27-33, 88-90, 120-122, 143-157, 193-198, 206-212]. Зміст навчального видання спрямований на розвиток самостійності та активізацію творчої діяльності шкільної молоді, поглиблення її знань, а також полегшення для учнів повторення матеріалу та самоперевірки знань.

У видавництві «Основа» (Харків) 2009 р. вийшла книга Ф. Брецька **«Державотворення незалежної України (1991-2009)»**. Навчально-пізнавальний посібник є спробою в доступній формі подати інформацію про головні події та перший досвід сучасного державотворення і правотворення на загальноосвітньому рівні для шкільної аудиторії

при вивченні учнями історії незалежної України. Його мета – допомогти учням оволодіти основами наукового підходу до історії, дати орієнтири для розуміння витоків та сучасного історичного розвитку українського суспільства і держави, для спроб окреслити перспективи вирішення проблем державотворення і правотворення [3, с. 4]. В центрі уваги автора – сучасне українське державотворення, засноване на теоріях демократичної, правової і соціальної держави, спрямоване на розвиток демократичних інститутів держави, підвищення ефективності діяльності всіх гілок влади, забезпечення й захист прав та свобод громадян, втілення в суспільстві принципів соціальної справедливості. За основу автором узято історико-хронологічний підхід до висвітлення державотворчого процесу незалежної України [3, с. 5]. У посібнику також подано інший цікавий навчальний дидактичний матеріал з питань державотворення і правотворення в Україні. Насичений навчальний матеріал викладено структуровано, якісно та в доступній учням формі. Він стимулює зацікавленість предметом, розширює кругозір, збагачує ерудицію, заохочує до самостійного осмислення історичних процесів.

Важливою подією в освітньому просторі Закарпаття стала поява 2004 р. книги **«Мій Ужгород. Історія. Географія. Культура»**. І хоча підручник адресований передусім школярам, зокрема п'ятикласникам, видання справді унікальне. Творчий колектив підручника – це професор УжНУ Сергій Федака та викладач УжНУ Федір Шандор, вчителі-практики Любов Майор, Наталія Габчак, Світлана Фесенко. Координатором програми та упорядником навчального видання виступив Федір Брецько. Підручник побудований як базовий для курсу за вибором (всього 35 годин на рік). Структурно він складається з оповідань, згрупованих у чотири розділи, а саме: «Мандрівка в історичне минуле столиці Срібної Землі», «Географія і природа нашого міста», «Культурне і духовне життя міста», «Видатні постаті, які творили історію міста». Підручник включає в себе рубрики: «Перевірте себе» (це 5 тематичних атестацій), «Цікаво знати: для допитливих», «Пояснення основних понять», «Мій Ужгород: коротка хроніка подій», «Список використаної літератури», а також програму та календарно-тематичне планування навчального курсу. Книга гарно ілюстрована, містить сучасну карту-схему міста. Усвідомити головне, запам'ятати найсуттєвіше, замислитися над найважливішим школярам допоможуть запитання і завдання, подані наприкінці кожного оповідання. Із переліку запитань і завдань окремі з них призначені для виконання вдома разом із батьками чи друзями. Головною метою впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах цього курсу є ознайомлення учнів з історико-архітектурними пам'ятками, видатними посталями, які творили історію міста, з історико-культурною спадщиною не тільки міста Ужго-

рода, а й усього закарпатського краю [2, с. 4]. Адже мова в підручнику йде про вивчення історії та осягнення реалій сьогодення, про географію, літературу, фольклор, музику, театр, архітектурні і скульптурні пам'ятки, культурні зв'язки міста Ужгорода з народами інших держав. Навчальний матеріал є суто красномовним. Це вкрай важлива складова розвитку всієї української національної школи, одним із найважливіших завдань якої є прищеплення любові до свого рідного народу, рідного міста, краю, домівки, батьків, тобто національно-патріотичне виховання сучасної учнівської молоді [2, с. 5]. За своїм змістом цей навчальний курс покликаний створити всі умови для розкриття творчого потенціалу вчителя та учня, а наслідком їхньої співпраці повинні бути: для учня – наявність знань, умінь, навичок, а для вчителя – постійна готовність до творчої роботи у процесі реалізації освітніх і виховних завдань загальноосвітньої середньої школи.

Наразі вчитель Ф. Брецько працює над написанням унікального видання під назвою **«ЦІКАВА ІСТОРІЯ**. Історичні і термінологічні диктанти, дидактичні та інтелектуальні ігри, проблемні задачі з історії, тестові завдання і рівняння, конкурсні завдання, головоломки, кросворди, чайнворди та інші цікавинки. Книга для учня та вчителя» обсягом понад 1000 сторінок. У цій книзі буде подано багатющий та цікавий історичний матеріал з історії України та всесвітньої історії від найдавніших часів до сьогодення. Книга міститиме терміни, поняття, імена з історії, географії, літератури, мистецтва, культури, політики та інших сфер життя, котрі стосуються буття українського народу в різні історичні епохи й періоди. До складу видання буде введено ті терміни, назви, поняття, імена, котрі дадуть змогу представити цілісний образ України як держави з багатими історичними і культурними традиціями, а також репрезентуватимуть її географію, економіку, політичне життя. Також видання міститиме низку імен видатних діячів України з різних сфер життя від IX до XXI століть. Головна мета книги «Цікава історія...» – представити історичне минуле й сучасне життя Української держави. Матеріал книги, що готується, можна буде сповна використовувати на уроках вітчизняної та всесвітньої історії, правознавства, української літератури, художньої культури, а також у позакласній роботі з указаних навчальних предметів.

На особливу увагу заслуговують навчальні видання Ф. Брецько з основ правознавства (їх 9). Зокрема, згадаємо навчальне видання **«Основи держави і права України. Модульний курс у таблицях і схемах»**. У цьому навчальному посібнику викладено основний і додатковий навчальний матеріал з основ держави і права України (основ правознавства). Головною особливістю книги є те, що весь правознавчий матеріал навчальної дисципліни (курсу) подано у вигляді таблиць. Саме так, уся книга – це

таблиці і схеми. Вони складені за логічно-модульним принципом, носять тематичний зміст, включають у себе понятійно-категоріальний апарат [6, с. 16]. Отже, у цій книзі запропоновано модель, яка сприятиме цілісному, глибокому та ґрунтовному опануванню учнями правовими знаннями на загальноосвітньому рівні.

2012 р. побачили світ дві частини навчального видання за авторством Ф. Брецька – **«Правознавство. Практичний курс. 9 клас. Конспект-довідник. Юридичний практикум»**. Головною особливістю навчального посібника є те, що весь матеріал курсу подано за темами у вигляді опорних конспектів з дотриманням змісту і державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів згідно з навчальною програмою [7, с. 5]. Кожна навчальна тема містить рубрику під назвою «Для тих, хто бажає знати більше», яка включає додатковий навчальний матеріал, що органічно на довідниково-інформаційному рівні доповнює основну (конспектну) частину теми й містить профорієнтаційний компонент для забезпечення можливості усвідомленого вибору учнями правового профілю навчання у старшій школі. Матеріал посібника містить інформацію про основи теорії держави і права, права, свободи та обов'язки людини і громадянина, способи їх захисту, а також найголовніший матеріал з окремих галузей права України. В багатьох темах навчального курсу особлива увага звертається на розкриття змісту правового статусу дитини, її права та законні інтереси, зокрема й правові обмеження, закріплені в галузевому законодавстві України. Темі складені цікаво, містять елементи практичного характеру. До кожної теми подано цікаві домашні завдання, серед яких завдання на знання необхідних правових понять і термінів, змісту важливих положень теми, юридичні задачі для формування навичок діяти згідно з нормами права в конкретних життєвих ситуаціях, творчі завдання для написання творів-есе або творів-роздумів з найбільш актуальних правознавчих питань, а також інші творчі за-

вдання. До окремих із них подано відповіді, які слугують взірцями виконання учнями аналогічних завдань. У посібнику подано цікавий додатковий правознавчий матеріал до кожної теми з навчального курсу «Правознавство. Практичний курс» для дев'ятикласників, котрі бажають знати більше та вирішили обрати правовий профіль навчання у старшій школі. В книзі міститься вагомий дидактичний пізнавальний матеріал з правознавства (практичний курс), тематичні творчі завдання (тестові завдання, самостійні роботи, правові диктанти, юридичні рівняння й задачі, творчі роботи тощо), призначені для оцінювання знань і навичок школярів з окремих тем (поточне оцінювання) та навчальних досягнень з тематичного блоку кожного розділу (ix 7) [8, с. 5-6].

Висновки. Отже, змістом педагогічної діяльності Ф. Брецька є, перш за все, зусилля, спрямовані на формування в учнів особистості, що розпочинається не в останню чергу з формування в них стійкого інтересу до історії, який повинен закласти основи історичних поглядів і переконань, поглибити знання учнів про походження, розвиток історичних явищ та речей, про історію формування української державності, культури українського народу, про події, процеси і явища всесвітньої історії, сприяти усвідомленню логічної обумовленості історичних процесів, подій та явищ для вирішення багатьох проблем сьогодення. А доробок Ф. Брецька у сфері підготовки навчальних видань з історії та правознавства допомагає учням засвоїти історичний і правознавчий матеріал на якісно вищому рівні, поглибити і розширити знання з різних галузей права, краще зрозуміти соціальне значення необхідності навчального курсу шкільної освіти, засвоїти основні прийоми логічного та нестандартного мислення. Ці навчальні видання покликані також сприяти формуванню в учнів високої правової культури, формувати в них уміння й навички щодо застосування набутих знань на практиці.

1. Баханов К. О. Сучасна шкільна історична освіта: інноваційні аспекти / К. О. Баханов. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток ЛТД», 2005. – 283 с.
2. Брецько Ф. Ф. Мій Ужгород. Історія. Географія. Культура: Підручник для 5 класу / Ф. Ф. Брецько, Н. Ф. Габчак, Л. П. Майор, П. П. Федака, С. С. Фесенко, Ф. Ф. Шандор. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2004. – 144 с.
3. Брецько Ф. Ф. Державотворення незалежної України (1991-2009) / Ф. Ф. Брецько // Бібліотека журналу «Історія та правознавство». – Вип. 11 (71). – Харків: Основа, 2009. – 128 с.
4. Брецько Ф. Ф. Історія України 1914-1939 років: Конспект-довідник / Ф. Ф. Брецько. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 168 с.
5. Брецько Ф. Ф. Історія України 1939-2009 років: Конспект-довідник / Ф. Ф. Брецько. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 320 с.
6. Брецько Ф. Ф. Основи держави і права України: Модульний курс у таблицях і схемах / Ф. Ф. Брецько. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 416 с.
7. Брецько Ф. Ф. Правознавство. Практичний курс. 9 клас. Конспект-довідник. – Частина 1 / Ф. Ф. Брецько // Бібліотека журналу «Історія та правознавство». – Вип. 6 (102). – Харків: Основа, 2012. – 127 с.

8. Брецько Ф. Ф. Правознавство. Практичний курс. 9 клас. Конспект-довідник. – Частина 2 / Ф. Ф. Брецько // Бібліотека журналу «Історія та правознавство». – Вип. 7 (103). – Харків: Основа, 2012. – 127 с.
9. Диференційований та індивідуальний підходи в навчанні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: pidruchniki.com/.../diferentsiyovaniy-individualniy-pidhodi-navchanni-vihovanni.
10. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2014. – 218 с.
11. Зоркіна Н. В. До питання про критичне мислення на уроках історії / Н. В. Зоркіна // Методичний вісник історичного факультету ХНУ. – 2003. – № 2.
12. Інтерактивні методи навчання: Навч. посібник / За заг. ред. П. Шевчука, П. Фенриха. – Щецин: Вид-во WSAP, 2005. – 170 с.
13. Компетентнісний підхід у сучасній українській освіті: світовий досвід та українські перспективи / Під заг. ред. О. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.
14. Конкурсний відбір проектів підручників для 11 класів (2011 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/pro-imzo/pro-veb-sayt>.
15. Концептуальні засади сучасної шкільної історичної освіти. Збірник документів і наукових праць. – Бердянськ: Бердянський держ. пед. ун-т, 2007. – 272 с.
16. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Інформаційний збірник МОН України. – 2000. – № 22.
17. Концепція громадянської освіти в Україні // Громадянська освіта: Книга для вчителя / Р. А. Арцишевський, Т. В. Бакка, І. М. Гейко та ін. – Львів: Тека, 2002. – 157 с.
18. Концепція та програми викладання історії України в школі. – Київ: ВД «Стилос», 2009. – 87 с.
19. Курилів В. І. Методика викладання історії: Навч. посібник / В. І. Курилів. – Харків-Торонто: ТОВ Вид-во «Ранок», 2008. – 256 с.
20. Макара О. Федір Брецько: «Мое покликання – учнівська аудиторія». [Електронний ресурс] / О. Макара. – 2007. – 12 липня. – Режим доступу: <http://uzhgorod.net.ua/news/24415>.
21. Методика преподавания истории в школе. – М.: Просвещение, 1986. – 272 с.
22. Модульне навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vchytel.info/modulne-navchannya1/>.
23. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті // Освіта України. – 2001. – № 29. – К.: «Шкільний світ», 2001. – 24 с.
24. Освітні технології: Навч.-метод. посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
25. Особистісно зорієнтоване навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/osobistisno-zorientovane-navchannya.html>.
26. Переможці та лауреати Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року» 1996-2005 рр. – Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2005. – 52 с.
27. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К.: А.С.К., 2007. – 144 с.
28. Пометун О. І. Компетентнісний підхід у сучасній історичній освіті / О. І. Пометун // Історія в школах України. – 2007. – № 6. – С. 3-12.
29. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; За ред. О. І. Пометун. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.
30. Пометун О. І. Методика навчання історії в школі / О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. – К.: Генеза, 2005. – 328 с.
31. Філіппова Т. Якщо твоє покликання вчитель (штрихи до творчого портрета Ф. Ф. Брецька) / Т. Філіппова // Історія в школах України. – 1997. – № 2. – С. 44-50.

Додаток 1

Список основних праць Ф. Ф. Брецька, опублікованих у 1994-2017 рр.

1. Брецько Ф. Ф. Основи держави і права: Посібник-довідник для вчителів та учнів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, а також абітурієнтів до вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Брецько. – Ужгород: Закарпаття, 1994. – 194 с.
2. Брецько Ф. Ф. Основи держави і права / Ф. Ф. Брецько. – Ужгород: Закарпаття, 1995. – 414 с.
3. Брецько Ф. Ф. Основи держави і права: Навч. посібник: у 2-х книгах / Ф. Ф. Брецько. – Кн. 1. – Ужгород: Закарпаття, 1998. – 660 с.
4. Брецько Ф. Ф. Основи держави і права: Навч. посібник: у 2-х книгах / Ф. Ф. Брецько. – Кн. 2. – Ужгород: Закарпаття, 1998. – 452 с.
5. Брецько Ф. Ф. Основи держави і права у схемах і таблицях: Навч. посібник / Ф. Ф. Брецько. – Ужгород: Закарпаття, 2005. – 848 с.
6. Брецько Ф. Ф. Правознавство. 9 клас: Дидактичні матеріали до курсу / Ф. Ф. Брецько // Бібліотека журналу

- «Історія та правознавство». – Вип. 7 (31). – Харків: Основа, 2006. – 192 с.
7. Брецько Ф. Ф. Історія України 1914-1939 років: Конспект-довідник / Ф. Ф. Брецько. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 168 с.
 8. Брецько Ф. Ф. Основи держави і права України: Модульний курс у таблицях і схемах / Ф. Ф. Брецько. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 416 с.
 9. Брецько Ф. Ф. Державотворення незалежної України (1991-2009) / Ф. Ф. Брецько // Бібліотека журналу «Історія та правознавство». – Вип. 11 (71). – Харків: Основа, 2009. – 128 с.
 10. Брецько Ф. Ф. Історія України 1939-2009 років: Конспект-довідник / Ф. Ф. Брецько. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 320 с.
 11. Брецько Ф. Ф. Правознавство. Практичний курс. 9 клас. Конспект-довідник. – Частина 1 / Ф. Ф. Брецько // Бібліотека журналу «Історія та правознавство». – Вип. 6 (102). – Харків: Основа, 2012. – 127 с.
 12. Брецько Ф. Ф. Правознавство. Практичний курс. 9 клас. Конспект-довідник. – Частина 2 / Ф. Ф. Брецько // Бібліотека журналу «Історія та правознавство». – Вип. 7 (103). – Харків: Основа, 2012. – 127 с.
 13. Брецько Ф. Ф. Історія України. 7 клас: візуальні тестові завдання / Ф. Ф. Брецько. – Тернопіль: Мандрівець, 2017. – 272 с.
 14. Брецько Ф. Ф. Визначні постаті в історії України XV-XVIII ст. у запитаннях і відповідях / Ф. Ф. Брецько // Бібліотека журналу «Історія та правознавство». – Вип. 4 (172).. – Харків: Основа, 2017. – 112 с.

Праці, опубліковані у співавторстві

15. Брецько Ф. Ф. Українська національно-демократична революція 1917-1920 рр.: Навч.-метод. посібник / Ф. Ф. Брецько, А. Л. Дрік, Л. П. Майор. – Ужгород: Закарпаття, 2003. – 180 с.
16. Брецько Ф. Ф. Мій Ужгород. Історія. Географія. Культура: Підручник для 5 класу / Ф. Ф. Брецько, Н. Ф. Габчак, Л. П. Майор, П. П. Федака, С. С. Фесенко, Ф. Ф. Шандор. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2004. – 144 с.
17. Брецько Ф. Ф. Незалежна Україна: хроніка державотворчого процесу (1991-2009): Навчально-пізнавальний посібник для вчителів та учнів 7-12 класів загальноосвітніх шкіл, гімназій та ліцеїв / Ф. Ф. Брецько, А. Л. Дрік, Л. П. Майор.. – Ужгород: Гражда, 2009. – 264 с.

Додаток 2

Навчально-методичні і наукові публікації Ф. Ф. Брецька у періодичних виданнях (1991-2017)

1. Брецько Ф. Ф. А було це так... / Ф. Ф. Брецько // Новини Закарпаття. – 1991. – 19 жовтня.
2. Брецько Ф. Ф. Дорогою єднання / Ф. Ф. Брецько // Новини Закарпаття. – 1992. – 19 липня.
3. Брецько Ф. Ф. Історія – наука про людину / Ф. Ф. Брецько // Молодь Закарпаття. – 1993. – 30 січня.
4. Брецько Ф. Ф. Хустський з'їзд 1919 року як поворотний етап в історії Закарпаття / Ф. Ф. Брецько // Культура Українських Карпат: традиції і сучасність: Матеріали міжнародної наукової конференції (Ужгород, 1-4 вересня 1993 р.). – Ужгород, 1994. – С. 83-93.
5. Брецько Ф. Ф. Бажаємо возз'єднатися з Україною і жити з українським народом / Ф. Ф. Брецько // Календар «Просвіта» на 1994 рік / Упоряд. П. П. Федака, Й. О. Баглай. – Ужгород, 1994. – С. 36-39.
6. Брецько Ф. Ф. До історії відкриття на Закарпатті вищого навчального закладу / Ф. Ф. Брецько // Carpatica-Carpatika. – Вип. III. – Ужгород, 1995. – С. 61-70.
7. Брецько Ф. Ф. Як вирішувалася доля Закарпаття: Деяко з нових досліджень / Ф. Ф. Брецько // Новини Закарпаття. – 1995. – 16, 18 березня.
8. Брецько Ф. Ф. Конституція України: робота з правовими поняттями / Ф. Ф. Брецько // Історія в школах України. – 1997. – № 2. – С. 21-25.
9. Брецько Ф. Ф. Основи правознавства у запитаннях і відповідях / Ф. Ф. Брецько // Історія в школах України. – 1997. – № 2. – С. 45-50.
10. Брецько Ф. Ф. Чи бути реформам в освіті? Роздуми вчителя напередодні II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти / Ф. Ф. Брецько // Новини Закарпаття. – 2001. – 4 жовтня.
11. Брецько Ф. Ф. Наріжний камінь процесу цивілізації / Ф. Ф. Брецько // Новини Закарпаття. – 2002. – 31 серпня.
12. Брецько Ф. Ф. Освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи / Ф. Ф. Брецько // Гімназія. – 2002. – № 8, 27 вересня.
13. Брецько Ф. Ф. Основи конституційного права України у схемах і таблицях / Ф. Ф. Брецько // Історія України. – 2004. – № 47. – С. 15-18; № 48. – С. 11-14; 2005. – № 1. – С. 21-23; № 2. – С. 11-14; № 3. – С. 11-14; № 4. – С. 11-14; № 5. – С. 11-14; № 6. – С. 11-14; № 7. – С. 11-14; № 8. – С. 11-14.
14. Брецько Ф. Ф. Історія держави і права у схемах і таблицях / Ф. Ф. Брецько // Історія України. – 2005. – № 29-32. – С. 21-81.

15. Брецько Ф. Ф. Основи цивільного законодавства України у схемах і таблицях / Ф. Ф. Брецько // Історія України. – 2005. – № 11. – С. 11-14; № 12. – С. 11-14; № 13. – С. 23-24.
16. Брецько Ф. Ф. Основи житлового законодавства України у схемах і таблицях / Ф. Ф. Брецько // Історія України. – 2005. – № 14. – С. 23-24.
17. Брецько Ф. Ф. Основи адміністративного законодавства України у схемах і таблицях / Ф. Ф. Брецько // Історія України. – 2005. – № 15. – С. 11-14; № 16. – С. 11-14.
18. Брецько Ф. Ф. Основи теорії держави і права у схемах і таблицях / Ф. Ф. Брецько // Історія України. – 2005. – № 36. – С. 5-20.
19. Брецько Ф. Ф. Тільки щасливий вчитель зуміє зробити щасливими своїх учнів / Ф. Ф. Брецько // Трибуна. – 2005. – 21 травня.
20. Брецько Ф. Ф. Торжество безсмертного подвигу / Ф. Ф. Брецько // Гімназія. – 2005. – № 5, 31 травня.
21. Брецько Ф. Ф. Мое покликання – учнівська аудиторія / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2007. – 7 липня.
22. Брецько Ф. Ф. Зовнішнє незалежне оцінювання – на лихо чи на щастя / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2008. – 22 березня.
23. Брецько Ф. Ф. Про польський досвід освіти з перших уст / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2008. – 15 листопада.
24. Брецько Ф. Ф. Польський досвід освіти / Ф. Ф. Брецько // Гімназія. – 2008. – № 5, 28 листопада; № 6, 25 грудня.
25. Брецько Ф. Ф. Зовнішнє незалежне оцінювання: досягнення та проблеми / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2009. – 27 червня.
26. Брецько Ф. Ф. Нововведення в освітній сфері: сучасний стан і проблеми / В. Лук'янов, Ф. Брецько, Л. Лоха, В. Сутковий // Голос України. – 2009. – 20 серпня.
27. Брецько Ф. Ф. Український вимір Перемоги: роздуми вчителя історії / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2010. – 8 травня.
28. Брецько Ф. Ф. Наступні вибори та місцеве самоврядування / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2010. – 5 червня.
29. Брецько Ф. Ф. Про освітню реформу 2010 року: неупереджений погляд / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2010. – 24 липня.
30. Брецько Ф. Ф. Проект Податкового кодексу України таки дивує / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2010. – 14 серпня.
31. Брецько Ф. Ф. Концептуальні засади вивчення Другої світової війни у шкільному курсі новітньої історії / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2010. – 11, 18, 25 вересня, 2, 29 жовтня, 6 листопада.
32. Брецько Ф. Ф. Демократія: український вимір. Роздуми депутата до Міжнародного дня демократії / Ф. Ф. Брецько // Трибуна. – 2010. – 18 вересня.
33. Брецько Ф. Ф. Конституції України 15 років: український вимір. Неупереджений погляд Федора Брецька, вчителя історії та правознавства гімназії м. Ужгорода / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2011. – 25 червня.
34. Брецько Ф. Ф. Державні символи України – символи України на всі часи / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2011. – 20 серпня.
35. Брецько Ф. Ф. Учитель – звучить гордо! / Ф. Ф. Брецько // Трибуна. – 2011. – 24 вересня.
36. Брецько Ф. Ф. Захист прав дитини становить зміст і спрямованість діяльності України / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2011. – 19 листопада.
37. Брецько Ф. Ф. Зовнішнє стандартизоване тестування є і буде актуальним в системі освіти України / Ф. Ф. Брецько // Трибуна. – 2012. – 2 червня.
38. Брецько Ф. Ф. Українська мова – остання ознака українства. Хроніка нищення українства: мови, культури, духовності / Ф. Ф. Брецько // Трибуна. – 2012. – 6 липня.
39. Брецько Ф. Ф. Проблеми національного законодавства про мови / Ф. Ф. Брецько // Трибуна. – 2012. – 13 липня.
40. Брецько Ф. Ф. Дидактичні матеріали до курсу «Правознавство. Практичний курс». 9 клас / Ф. Ф. Брецько // Історія та правознавство. – 2012. – № 25, вересень. – С. 16-1–16-8.
41. Брецько Ф. Ф. Права і свободи людини є підвалинами справедливості / Ф. Ф. Брецько // Трибуна. – 2012. – 7 грудня.
42. Брецько Ф. Ф. Нинішня освітня політика – це курс до національної дезінтеграції / Ф. Ф. Брецько // РІО. – 2012. – 8 грудня.
43. Брецько Ф. Ф. Про національну ідею, націоналізм, націотворення та борців за Україну / Ф. Ф. Брецько // Трибуна. – 2013. – 14, 21 червня.
44. Брецько Ф. Ф. 68 років разом. 29 червня 1945 року Закарпаття приєдналося до України / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2013. – 28 червня.
45. Брецько Ф. Ф. Чи бути оновленій Конституції України? / Ф. Ф. Брецько // РІО. – 2013. – 29 червня.
46. Брецько Ф. Ф. Освіта на роздоріжжі... / Ф. Ф. Брецько // Трибуна. – 2013. – 30 серпня, 6 вересня.
47. Брецько Ф. Ф. Ужгороду 1120 років / Ф. Ф. Брецько // РІО. – 2013. – 28 вересня.

48. Брецько Ф. Ф. Український Голокост 1932-1933 років. До відзначення 80-х роковин Голодомору в Україні 1932-1933 років / Ф. Ф. Брецько // РІО. – 2013. – 23 листопада.
49. Брецько Ф. Ф. Прогулянка Ужгородом: Ужгороду 1120 / Ф. Ф. Брецько та інші. – Ужгород, 2013. – 38 с.
50. Брецько Ф. Ф. Гімназії Ужгорода 20 років. Сучасне життя гімназії, відновленої 1994 року / Ф. Ф. Брецько, С. І. Роман // Ужгород. – 2014. – 19 квітня.
51. Брецько Ф. Ф. Першій ужгородській гімназії – 400 років. Ужгородська гімназія (1613-1994): найважливіші сторінки історії / Ф. Ф. Брецько // РІО. – 2014. – 26 квітня.
52. Брецько Ф. Ф. 200 балів із ЗНО не гарантують досконале знання предмету / Ф. Ф. Брецько // РІО. – 2014. – 16 серпня.
53. Брецько Ф. Ф. Російська гібридна війна проти України і світу / Ф. Ф. Брецько // РІО. – 2014. – 6 вересня.
54. Брецько Ф. Ф. Україна – єдина країна! / Ф. Ф. Брецько // Трибуна. – 2014. – 12 вересня.
55. Брецько Ф. Ф. Головні підсумки й уроки Другої світової війни та її український вимір: До 70-річчя визволення України від фашистських загарбників / Ф. Ф. Брецько // Трибуна. – 2014. – 21 листопада.
56. Брецько Ф. Ф. Як реформувати освіту? / Ф. Ф. Брецько // РІО. – 2015. – 7 березня.
57. Брецько Ф. Ф. Дещо про національну ідею, націоналізм, націотворення та борців за Україну / Ф. Ф. Брецько // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2014. – Вип. 2 (33). – С. 17-25.
58. Брецько Ф. Ф. Історичні постаті Київської Русі у запитаннях. Історія України. 7 клас / Ф. Ф. Брецько // Історія та правознавство. – 2015. – № 27. – С. 16-6 – 16-7 (Фаховий сервіс); 2015. – № 34-36. – С. 27-35.
59. Брецько Ф. Ф. Учнівські предметні олімпіади потребують змін / Ф. Ф. Брецько // РІО. – 2016. – 31 грудня.
60. Брецько Ф. Ф. Конституції України 21 рік. Із історії ухвалення Основного Закону держави / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2017. – 24 червня.
61. Брецько Ф. Ф. До 72-ї річниці возз'єднання Закарпаття з Україною. Як це було? / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2017. – 1 липня.
62. Брецько Ф. Ф. Яким бути Державному Прапору України – синьо-жовтим або жовто-синім? / Ф. Ф. Брецько // РІО. – 2017. – 26 серпня.
63. Брецько Ф. Ф. День Державного Прапора України: дата, історія та значення / Ф. Ф. Брецько // Ужгород. – 2017. – 2 вересня.

РЕЗЮМЕ

ФЕДОР БРЕЦКО – АВТОР ШКОЛЬНИХ УЧЕБНИКОВ ПО ИСТОРИИ И ПРАВОВЕДЕНИЮ, ПЕДАГОГ-НОВАТОР

Олашин Н. В., Дрик А. Л., Исак Ю. И. (Ужгород)

В статье раскрываются особенности многолетней педагогической и научно-исследовательской деятельности известного закарпатского учителя истории Федора Брецько, его опыта подготовки будущих учителей истории, упор в которой делается на усвоении ими деятельностного подхода и осознании гуманитарной направленности учебно-воспитательного процесса в контексте необходимости развития у учащихся умений и навыков сложившейся личности, прежде всего способности применять на практике полученные знания по различным учебным предметам.

Ключевые слова: педагогический опыт, творческая мастерская учителя истории, подготовка будущих учителей истории.

SUMMARY

FEDIR BRETSCO – THE AUTHOR OF SCHOOL TEXTBOOKS ON HISTORY AND SCIENCE OF LAW, A NEW TYPE TEACHER

M. Olashyn, A. Drik, Yu. Isak (Uzhhorod)

The article reveals the peculiarities of the long-term pedagogical and research activities of well-known transcarpathian history teacher Fedir Bretsko, his experience of preparing of the future history teachers, the focus of which is on assimilation of the activity approach and awareness of the humanitarian orientation of the educational process in the context of the need for pupils to develop their abilities and skills of the developed person, the ability to apply the knowledge gained in practice from different educational subjects.

Keywords: pedagogical experience, creative workshop of history teacher, preparation of future history teachers.